

Miroslav Martinjak

SV. JOSIP U HRVATSKOJ SVETOJ GLAZBI*

Početak slavlja spomendana sv. Josipa

Nešto manje od polovice orguljsko-gRiječ »Josip« hebrejskoga je podrijetla, a znači »neka Bog pridoda«. Te su riječi zapisane u Starom zavjetu, a izgovorila ih je Rahela, žena praoca Jakova kad je nakon duge neplodnosti rodila sina koji je poznat kao Josip Egipatski.¹ Spomendan sv. Josipa počeo se slaviti najprije na Istoku, a tek poslije na Zapadu. Prvo spominjanje njegova spomendana 19. ožujka nalazimo u martirologiju iz Reichenaua 850. godine. Poslije je papa Siksto IV. godine 1479. proglasio 19. ožujka kao službeni blagdan sv. Josipa. Od 1621. godine taj je blagdan u rimskom kalendaru. Papa Klement XI. uređio je 1714. vlastiti misni formular za blagdan sv. Josipa i časoslov, a papa Benedikt XIII. uvrstio je sv. Josipa u litanije svih svetih. Papa Pio IX. proglasio je 1870. godine sv. Josipa zaštitnikom cijele Katoličke Crkve, a papa Pio XI. 1937. godine zaštitnikom svih koji se bore protiv komunizma. Konačno, papa Pio XII. uveo je 1955. godine spomendan Josipu Radniku 1. svibnja.

U protokolu Hrvatskoga sabora koji je na svojem zasjedanju 9. i 10. lipnja 1687. proglasio sv. Josipa za nebeskoga zaštitnika hrvatskoga naroda, na poticaj biskupa Martina Borkovića, piše: »Sveti Josip, Krista Spasitelja vjerni branitelj djevice Bogorodice, djevičanski zaštitnik za posebnog zaštitnika kraljevine Hrvatske u državnom saboru od redova i staleža jednoglasno je odabran.«

* Članak je objavljen u *Tkalčiću* br. 25/21

¹ Usp. Pazman, Josip: *Život svetog Josipa*, Hrvatsko katoličko društvo sv. Jeronima, Zagreb, 2010.

Napjevi o sv. Josipu u gregorijanskoj baštini

Poznato je da su gregorijanski tekstovi kako za misni ordinarij tako za proprij uzeti iz Svetoga pisma Staroga ili Novoga zavjeta. Biblija je nama izvor autentičnih izvještaja o sv. Josipu, njegovoj ulozi i njegovoj brizi za Spasitelja svijeta. Dođuše, njemu evanđelisti ne stavljaju u usta riječ, on ne govori, pa ni onda kad bismo očekivali. On je šutljivi svetac koji samo izvršava Božju volju bez komentara, dvojbe ili sile. Slika je on one Crkve koja ne govori, koja svojim životom i svojim djelom propovijeda i izvršava tiho i vjerno Božju volju i Božju namisao. Možda zato nemamo neki oratorij o sv. Josipu ili tomu slično jer Josip šuti. Gregorijanska baština uzima doslovno sve tekstove iz Psalama i Evanđelja. Neke gregorijanske melodije nalazimo zabilježene u starim kodeksima iz 9. st. (St. Gallen, Laon). To govori da su melodije vrlo stare. Prvo spominjanje njegova spomendana 19. ožujka nalazimo u prije spomenutom martirologiju iz Reichenaua 850. godine (ta se godina okvirno uzima za početak izuma adiaSTEMATSKE – neintervalne notacije), a i prvi kodeksi nastajali su koncem 9. st. To potvrđuje tezu da se spomendan sv. Josipa slavio i liturgijskom pjesmom, jer su melodije najvjerojatnije postojale i prije pisanja kodeksa i prenosile su se usmenom predajom.

Zanimljivo je pogledati koje je tekstove uzimala latinska liturgija za spomen svetaca pa tako i za sv. Josipa. Pogledajmo nekoliko antifona za časoslov:

Ant.
1.

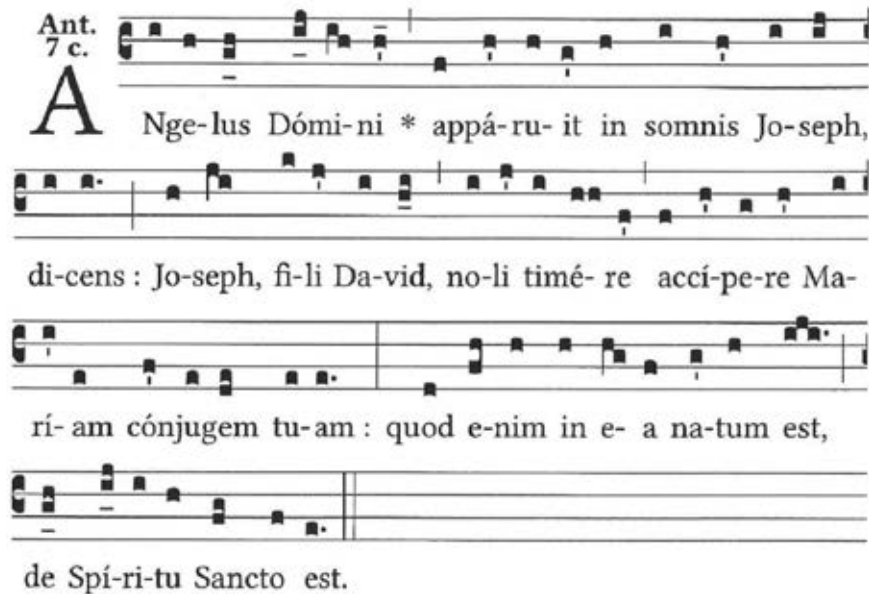

J ACOB au-tem * génu-it Jo-seph, ví-rum Ma-rí-
ae, de qua na-tus est Je-sus, qui vo-cá-tur Christus.

Jacob autem genuit Joseph, virum Mariae, de qua natus est Jesus, qui vocatur Christus. (Mt 1, 16)

Ova prva antifona spominje rođenje Josipa iz roda Jakovljeva, muža Marije od koje se rodio Isus koji se zove Krist.

Ant.
7 c.

A Nge-lus Dómi-ni * appá-ru-it in somnis Jo-seph,
di-cens : Jo-seph, fi-li Da-vid, no-li timé-re accí-pe-re Ma-
rí-am cónjugem tu-am : quod e-nim in e- a na-tum est,
de Spí-ri-tu Sancto est.

Angelus Domini apparuit in somnis Joseph, dicens: Joseph, fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim in eanatum est, de Spiritu Sancto est. Pastores venerunt festinantes, et invenerunt Mariam et Joseph, et infantem positum in praesepio. (Mt 2, 13)

Druga antifona govori o anđelu koji se pojavio Josipu u snu i govori mu: *Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti Mariju, ženu svoju...*

Ant.
1.

E -rat Pa-ter e-jus * et Ma-ter mi-rántes super
his quae di-ce-bántur de il-lo.

Erat Pater eius et Mater mirantes super his quae dicebantur de illo. (Lk 2)

U petoj antifoni spominju se otac i majka Isusova koji su se divili svemu što se govori o Isusu.

Latinski repertorij za euharistijsko slavlje na dan spomendana sv. Josipu

Tekstovi za misno slavlje također su svi uzeti iz Biblije, uglavnom iz knjige Psalama.

Introitus – Ulazna pjesma: *Iustus ut palma florebit...* Ko palma cvate pravednik i raste ko cedar libanonski. Zasađeni u domu Jahvinu, cvatu u dvorima Boga našega. (Ps 91)

Intr. 1.

J U- STUS * ut palma flo-ré- bit: si-cut
cedrus Lí-ba-ni multipli-cá- bi- tur: plantá- tus in

Gradual - Pripjevni psalam: Gospodine, predusretni ga blagoslovima sretnim, na glavu mu krunu stavi od suhoga zlata... (Ps 20)

Grad. 4.

D OMINE, * praeve-nísti e- um in bene-dicti-
óni- bus dulcé- di- nis: po-su- í- sti in cá- pi- te

Tractus: *Beatus vir* – Blago čovjeku koji se boji Jahve i koji uživa u naredbama njegovim... (Ps 111)

Tract. 8.

B E-á- tus vir * qui timet Dó- minum,
qui man-dá- tis e- jus de-lectá-

Offertorium – Darovna pjesma:
Vjernost moja i dobrota bit će s njime
i u mome imenu rast će mu snaga. (Ps 88, 25)

Offert.
2.

V E-ri-tas me-a, * et mi-se-ri-cór-
di-a me-a cum i-pso: et in nó-mi-ne me-
o exaltá-bi-tur cornu e-jus. T. P. Alle-
lú-ia.

Communio – Pričesna pjesma: Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju,
ženu svoju.
Što je u njoj začeto, doista je od Duha Svetoga. (Mt 1, 20)

CO. VII

I O-seph * fi-li Da-vid, no-li timé-re
accí-pe-re Ma-rí-am cón-iu-gem tu-am: quod

Mt. 1, 20

Hrvatska crkveno-glazbena baština o sv. Josipu

Lik svetoga Josipa opjevan je u više desetaka hrvatskih pučkih popjevaka i pjesama (oko 50) koje se nalaze u raznim pjesmaricama i molitvenicima objavljenim u Hrvatskoj. Brojnost pjesama znak je da je naš narod prepoznao prije svega u Josipu biblijskoga čovjeka, čovjeka vjere, jednoga od glavnih likova drame povijesti spasenja.

Da bismo klasificirali popijevke, potrebno je utvrditi njihov *locus inspiracije*.

Želimo li popijevke analizirati s liturgijsko-glazbenoga gledišta, onda nam je važna tekstualna misao. Opće je poznata klasifikacija popjevaka na one koje su nadahnute biblijskim tekstovima pa ih nazivamo prema ustaljenomu nazivlju: biblijski korali. Druge su pjesme koje nisu nadahnute biblijskim događajima već jednom slobodnom duhovno-

šču i pobožnošću. Luka Ossiander (16. st.) prvi je nazvao pučke popijevke *koralima* i to po načinu izvođenja, tj. *choraliter* – odnosno da cijela zajednica pjeva popijevku, skupa sa zborom koji predvodi višeglasno. Nekoliko popjevaka o Josipu doista su pravi biblijski koralni. Tako popijevka *Davidova slavna roda* ima svoje utemeljenje u Matejevu i Lukinu izvještaju: Matej spominje – *Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju...* (Mt 1, 20); Luka – *Tako i Josip, budući da je bio iz doma i loze Davidove...* (Lk 2, 4), zatim – *U šestome mjesecu posla Bog anđela Gabriela u galilejski grad imenom Nazaret k djevici zaručenoj s mužem koji se zvao Josip iz doma Davidova; a djevica se zvala Marija...* (Lk 1, 27).

Evandelist Matej jedini spominje da je Josip dao ime Isusu: *Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju, ženu svoju. Što je u njoj začeto, doista je od Duha Svetoga. Rodit će sina, a ti ćeš mu nadjenuti ime Isus...* (Mt 1, 20). Imamo jednu popijevku Anzelma Canjuge koja se pjeva kod nas na blagdan sv. Josipa – *Josipe, o milo ime*. U tom tekstu stoji u prvoj katici *Spasiteljev poočime*. Naime, prema biblijskim izvještajima Židovi su smatrali Josipa pravim Isusovim ocem: *Nije li ovo drvodjeljin sin?* (Mt 13, 55) Kod Marka Židovi spominju samo Mariju: *Nije li ovo drvodjelja, sin Marijin...* (Mk 6, 3). Kod Luke čitamo kako se Židovi pitaju: *Nije li ovo sin Josipov?* (Lk 4, 22) Kod Ivana imamo rečenicu: *Našli smo onoga o kome je pisao Mojsije u Zakonu i Proroci: Isusa, sina Josipova, iz Nazareta* (Iv 1, 45), zatim: *Židovi nato mrmljahu protiv njega što je rekao: »Ja sam kruh koji je sišao s neba.« Govorahu: »Nije li to Isus, sin Josipov? Ne poznajemo li mu oca i majku?»* (Iv 6, 41)

Marija također prema evandelistu Luki Josipa naziva ocem. Dolaze tražiti Isusa i kad ga nađu Marija govori: *Sinko, zašto si nam to učinio? Gle, otac tvoj i ja žalosni smo te tražili.* (Lk 2, 48)

Dakle, Židovi su Josipa smatrali ocem Isusa Krista, a neke naše pučke pjesme radije ga nazivaju poočimom.

Jedna popijevka nosi ime *Nazaretskom tesaru* za koju je tekst napisao A. Weissgerber, a melodiju Ljubomir Galetić. Matej spominje, doduše ne tesara nego kako se Židovi pitaju – *Nije li ovo drvodjeljin sin?* (Mt 13, 55) Marko opisuje da su Židovi i Isusa držali *tesarom – drvodjeljom* – *Nije li ovo drvodjelja, sin Marijin...* (Mk 6, 3) Drugi evandelisti to ne spominju.

Popis popjevaka

1. *Davidova slavna roda*
2. *Domovinskom zaštitniku sv. Josipu* – Vladimir Pribanić (tekst); glazba: Ratko Podvorac; org. J. Butković
3. *Evo nas k tebi* – s. Lujza Kozinović – pobožna pjesma
4. *Glavaru slavne obitelji, moli za nas – litanije*
5. *Idite k Josipu*
6. *Idite k Josipu* – fra Borivoj Piplica
7. *Josipa svetog slavimo* – samo tekst
8. *Josipe, diko* – Lorand Kilbertus – biblijski koral-himničkoga karaktera
9. *Josipe mili* – s. Marija od Presvetog Srca (tekst); glazba: fra Borivoj Piplica – pobožna pjesma
10. *Josipe, o milo ime* – Slavko Topić – šest pjesama s *Josipe, o milo ime* – pobožna pjesma
11. *Josipe, koga častimo* – na melodiju *Oče naš*
12. *Josipe, o milo ime* – Anzelmo Canjuga
13. *Josipe, o milo ime* – Albe Vidaković – dobra pjesma
14. *Josipe, o oče sveti* – Anđelko Klobučar
15. *Josipe, o Oče sveti* – Valentin Mikulčić
16. *Kad pritisnu boli u toj suznoj doli, idite k Josipu* – pripjev N. N.
17. *Litanije sv. Josipu* – S. Topić
18. *Nazaretskom tesaru* – A. Weissgerber (tekst); glazba: Ljubo Galetić
19. *Neka te, Josipe*
20. *Neka te, Josipe, nebo uzvisuje* – M. Pavelić (tekst); Ljubo Galetić – biblijski koral – himan

21. *O Josipe* – K. Kolbe
22. *O sveče mili*
23. *O sveče mili, dragi*
24. *O štujemo sv. Josipa*
25. *O, štujmo svetog Josipa*
26. *Pozdravljen nam budi*
27. *Radniče marljivi* – na melodiju *Neka te, Josipe*
28. *Radniče vrijedni* – Lj. Kučan (tekst); Ljubo Galetić – posvećena Prazniku rada
29. *Radniče vrijedni* – Ljubo Galetić
30. *Sa veseljem nebo kliče* – s. Mirela Iličić – koračnica
31. *Sjajna zora, glasnik sunca* – na *Slavna Majko Spasitelja*
32. *Sveti oče*
33. *Svetim hramom*
34. *Svetom Josipu* – F. Pokaz
35. *Svetom Josipu* – Mirjana (prezime?) (tekst); glazba fra Borivoj Piplica
36. *Svetom Josipu, zaštitniku Hrvatske*
37. *Svetom Josipu, zaštitniku Hrvatske* – Vito Cipriš
38. *Svetom Josipu, zaštitniku domovine* – Dražen Car
39. *Sveti Josipe, zaštitniče naš*
40. *Svetoj obitelji*
41. *Trista godina zaštite svetog Josipa* – s. Mihovila (prezime?), karmelićanka
42. *Zanatlijo tihi* – A. Canjuga
43. *Zaštitniku domovine* – Dražen Car
44. *Zaštitniku sv. Josipu* – Josip Dumić
45. *Zdravo, sveti Josipe*
46. *Zdravo, sv. Josipe* – s. M. Tarzicija Fosić
47. *Žuljevitih ruku, oznojena čela, sv. Josipe* – Ivan Sučić

Klasifikacija popjevaka

Imamo tri tipa popjevaka: biblijski korali, himni, pobožne pjesme.

Biblijski korali nadahnuti biblijskim izvještajima:

- Davidova slavna roda
- Svetoj obitelji
- *Josipe, o milo ime* – više inačica (Canjuga, Vidaković, Topić)
- *Josipe, diko*.

Himnički tip popjevaka

To su popijevke koje imaju himnički karakter sa svim značajkama klasičnoga himničkoga pjevanja, više kitica u određenom ritmu i trojstveni završetak. Znamo da su himni o svetcima vrlo stari; prvi ih na Zapadu uvodi sv. Ambrozije u 4. st. Himan je uvijek morao završavati trojstvenim stihom. Tako imamo popijevku isusovca L. Kilbertusa *Josipe, diko* koja završava trojstveno (U vijek slava Svevišnjemu Trojstvu...), Lj. Galetića *Radniče vrijedni...* (Trojice sveta, jedan samo Bože...), *Neka te, Josipe, nebo uzvi-suje* itd.

Tip pobožnih popjevaka

To su sve popijevke koje nisu nadahnute biblijskim tekstovima, već slobodnom pobožnošću prema sv. Josipu, kao primjerice: *Josipe mili* (tekst: s. Marija od Presvetog Srca; glazba: fra Borivoj Piplica), *O štujemo sv. Josipa* (Hadrović) itd.

Popijevke u današnjoj liturgijskoj upotrebi

Naša službena pjesmarica *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* uvrstila je za liturgijsku upotrebu sljedeće popijevke:

- *Josipe, diko* – L. Kilbertus
- *Josipe, o milo ime* – tekst: M. Pavelić; glazba: Anzelmo Canjuga
- *Josipe, o milo ime* – Albe Vidaković
- *Radniče vrijedni* – Ljubo Galetić
- *Josipe, o Oče sveti* – Valentin Mikulčić
- *Zanatlijo tihi* – Anzelmo Canjuga.

Neke od spomenutih popjevaka himničkoga su karaktera, neke imaju karakter biblijskih korala, neke su pobožne pjesme.

Pogođena pjesma od cijeloga ovoga izbora jest *Josipe, o milo ime* A. Vidakovića, koja djeluje dostojanstveno, melodija slijedi ritam strofe i postaju kao jedno. Ipak, malo je za pučko pjevanje prezahtjevna. Također, pjesma *Zanatlijo tihi* A. Canjuge uspjela je pjesma. Djeluje himnički, dostojanstveno i ritmički vrlo

pokretljivo. Šteta što nemamo neko veće djelo o sv. Josipu. Kako rekosmo, Josip u biblijskim tekstovima šuti, ne progovara, i zato je bilo teško stvoriti neki dijalog i tomu slično i načiniti neki oratorij. Ipak, bilo bi dobro i poželjno pjesnički opjevati tu njegovu šutnju i dramu toga poštenoga i pobožnoga čovjeka koji ponizno sluša anđela i izvršava naredbe bez komentara. Sigurno nije bilo lako uzeti dijete i Mariju i bježati, pogotovo u ono vrijeme.

Skupljene pučke popijevke u duhu su klasičnoga pučkoga pjevanja. Melodija slijedi tekst u njegovu ritmu i jednostavnim melodijskim formulama oblikuje skladbu vrlo prihvatljivu za pučko pjevanje. Neke su skladbe zbarske i one ne zahtijevaju poseban virtuozeitet zbora da bi ih izveo. Budući da Josipu pjevamo samo jednom godišnje, i tu je razlog zašto pjesme nisu posebno ušle u uho naroda.

Glavne teme o Josipu u popijevkama

TEMA	POPIJEVKA
DAVIDOV POTOMAK	<i>Davidova slavna roda</i>
ZAŠTITNIK DOMOVINE	<i>Domovinskom zaštitniku sv. Josipu</i>
RIZNIČAR BOŽJEGA BLAGA	<i>Evo nas k tebi</i>
ZARUČNIK	<i>Josipa svetog slavimo – samo tekst Svetoj Obitelji Sv. Josipu, zaštitniku domovine Zanatlijo tihi</i>
SPASITELJEV OTAC	<i>Josipe, diko</i>
SPASITELJEV POOČIM	<i>Josipe, o milo ime</i>
TESAR	<i>Nazaretskom tesaru Radniče marljivi, Josipe, tesaru</i>
ČUVAR KRISTA	<i>Svetom Josipu – zaštitniku Hrvatske</i>
ZANATLIJA	<i>Zanatlijo tihi</i>
DRUG DJEVIČIN	<i>Zdravo, sveti Josipe</i>
VRIJEDAN RADNIK	<i>Radniče vrijedni</i>
HRANITELJ	<i>O štujmo svetog Josipa</i>

Ključna biblijska mjesta o sv. Josipu i teme

EVANĐELJE	TEMA
<ol style="list-style-type: none"><i>Josipe, sine Davidov, ne boj se uzeti k sebi Mariju... (Mt 1, 20)</i><i>Tako i Josip, budući da je bio iz doma i loze Davidove... (Lk 2, 4)</i><i>U šestome mjesecu posla Bog anđela Gabriela u galilejski grad imenom Nazaret k djevici zaručenoj s mužem koji se zvao Josip iz doma Davidova; a djevica se zvala Marija... (Lk 1, 27)</i>	POTOMAK I LOZA DAVIDOVA

1. Nije li ovo drvodjeljin sin? (Mt 13, 55) 2. Nije li ovo drvodjelja, sin Marijin... (Mk 6, 3)	DRVODJELJA
1. Židovi nato mrmljahu protiv njega što je rekao: »Ja sam kruh koji je sišao s neba.« Govorahu: »Nije li to Isus, sin Josipov? Ne poznajemo li mu oca i majku? (Iv 6, 41) 2. Nije li ovo sin Josipov? (Lk 4, 22) 3. »Našli smo onoga o kome je pisao Mojsije u Zakonu i Proroci: Isusa, sina Josipova, iz Nazareta.« (Iv 1, 45)	SIN JOSIPOV
1. Kad ga ugledaše, zapanjiše se, a majka mu njegova reče: »Sinko, zašto si nam to učinio? Gle, otac tvoj i ja žalosni smo te tražili.« (Lk 2, 48) 2. Otac njegov i majka divili se što se to o njemu govori (Lk 2, 33).	OTAC ISUSA KRISTA
1. Njegova majka Marija, zaručena s Josipom, prije nego se sastadoše, nađe se trudna po Duhu Svetom. (Mt 1, 18).ž 2. Tako i Josip, budući da je bio iz doma i loze Davidove, uziđe iz Galileje, iz grada Nazareta, u Judeju – u grad Davidov, koji se zove Betlehem – da se podvrgne popisu zajedno sa svojom zaručnicom Marijom koja bijaše trudna. (Lk 2, 4) 3. U šestome mjesecu posla Bog anđela Gabriela u galilejski grad imenom Nazaret k djevici zaručenoj s mužem koji se zvao Josip iz doma Davidova; a djevica se zvala Marija... (Lk 1, 27)	ZARUČNIK

Zaključak

Premda je pučki opus popjevaka i pjesama o sv. Josipu prilično velik, trebalo bi težiti da se taj opus proširi. Neka Josipova šutnja postane nadahnuće pjesnicima i neka oblikuju pjesme koje bi glazbenici i skladatelji mogli zaodjenuti u skladne melodije pučkoga, zbornoga ili solističkoga tipa. Nedostaju nam popijevke koje

bi narod posebno zavolio, koje bi bile po mjeri naroda, a da su nadahnute biblijskim tekstovima i biblijskom duhovnošću o sv. Josipu. Dobar projekt mogao bi biti snimiti uspjele popijevke i zbornske skladbe na nosač zvuka koji bi mogao biti dostupan svima i tako širiti ljubav i poštovanje prema svetomu Josipu, posebnomu Božjemu miljeniku.

MELODIJSKA ANALIZA GREGORIJANSKIH NAPJEVA

Knjiga tiskana 2019. godine u izdanju Sveučilišta u Zagrebu i Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta u Zagrebu. *Melodijska analiza gregorijanskih napjeva misnog Ordinarija* može se nabaviti na Katoličkom bogoslovnom fakultetu, Vlaška 38, Zagreb.